

Designing a model of self-belief curriculum for elementary school students

Mohsen Dibaei Saber^{1*} | Adibeh Ghorbani²

1. Associate Professor, Department of Education, Faculty of shahed University, Tehran, Iran.

Email: mdibaei1359@gmail.com

2. MA student, Faculty of education, university of shahed Tehran, Iran. Email: adibeh79@gmail.com

Volume info

Vol. 34
Series: 70
Spring 2026

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
06 April 2025

Revised:
23 May 2025

Accepted:
28 May 2025

Published:
22 November 2025

ISSN – E-ISSN

ISSN: 8901-1857

E-ISSN: 2821-1685

Abstract

The present research was conducted with the aim of designing a self-belief curriculum model for elementary school students. The definitions derived from the concept of self- self-belief, the emphasis of the education systems of the world and the emphasis of the upstream documents of the country's education system, including the fundamental transformation document, on self-belief, which is mentioned as one of the characteristics of the school in the horizon of 1404, show that It is necessary to pay attention to this concept in the education system of Iran. The research information population included specialists in the field of sociology, educational planning, as well as experts in the field of curriculum planning. Twenty-one samples were purposefully selected and interviewed in a saturated manner. The data collection tool was a semi-structured interview form. The data obtained from the interview were analyzed in order to obtain the hidden meanings according to Glaser approach of open, axial and selective coding. To validate the findings of the member review method and to increase the reliability of the method; A systematic process of recording, recording and writing data was used. The results of the research showed that the self -belief curriculum model of elementary school students consists of six components: self-knowledge, challengingness, spontaneity, self-belief, flexibility and modeling

Keywords: education, , self-belief, component, Grounded theory

Cite this Paper: Dibaei Saber¹M & Ghorbani¹A. (2026). Designing a model of self-belief curriculum for elementary school students. Journal of The Research in Islamic Education Issues. 34(70), 143-169

Publisher:
Imam Hossein University.

©
The Author(s).

تصميم نموذج لمنهج الثقة بالنفس لدى تلاميذ المرحلة الابتدائية

محسن ديباي صابر*^١ | ادبيه قرباني^٢

١. استاذ مشارك في تخطيط المناهج، قسم العلوم التربوية، جامعة شاهد، طهران، إيران | Email: m.dibaei1359@gmail.com

٢. ماجستير تخطيط المناهج، قسم العلوم التربوية، جامعة شاهد، طهران، إيران | Email: adibeh79@gmail.com

الْمُلَخَّص

إن التركيز على أنظمة التعليم في العالم والتأكيد على الوثائق العليا لنظام التعليم في البلاد، بما في ذلك وثيقة التحول الأساسي حول الثقة بالنفس، يظهر ضرورة الاهتمام بهذا المفهوم في نظام التعليم في إيران. يهدف البحث الحالي إلى تصميم نموذج منهج الثقة بالنفس لدى طلاب المرحلة الابتدائية. النهج الذي يحكم البحث هو نوعي ويستند إلى نظرية البيانات. وضم مجتمع المعلومات للبحث خبراء في مجال تخطيط المناهج وعلم النفس التربوي. تم اختيار ثمانية عشر فرداً من أفراد العينة بطريقة هادفة وأجريت معهم مقابلات إلى مدى الإشباع. وكانت أداة جمع البيانات عبارة عن استمارة مقابلة شبه منظمة. وقد تم تحليل البيانات التي تم الحصول عليها من المقابلة من أجل الحصول على المعاني الخفية وفقاً لمنهج جليزر في التفسير المفتوح والمركزي والانتقائي. ومن أجل التحقق من صحة النتائج، تم استخدام أسلوب مراجعة الأعضاء ولزيادة الثبات، تم استخدام أساليب تنفيذ العملية المنهجية لتسجيل وتسجيل وكتابة البيانات. وأظهرت نتائج البحث أن نموذج منهج الثقة بالنفس لدى طلاب المرحلة الابتدائية يتكون من ستة مكونات هي: معرفة الذات، والتحدى، والعفوية، واحترام الذات، والمرونة، والنمذجة.

الكلمات المفتاحية: المنهج، منهج تقدير الذات، المقرر الابتدائي، المكون، نظرية البيانات التأسيسية.

السنة والرقم

المجلد: ٣٤

ربيع ١٤٤٧

ورقة البحث

تاريخ المقالة

تاريخ الاستلام: ٠٧ شوال ١٤٤٦

تاريخ المراجعة: ٢٥ ذي القعدة ١٤٤٦

تاريخ القبول: ٠١ ذي الحجة ١٤٤٧

تاريخ النشر: ٠١ جمادى الثاني ١٤٤٧

ISSN - E-ISSN

ISSN: 8901-1857

E-ISSN: 2821-1685

استناد: ديباي صابر، محسن؛ قرباني، ادبيه (١٤٤٧). تصميم نموذج لمنهج الثقة بالنفس لدى تلاميذ المرحلة الابتدائية؛ مجلة العمى

البحث في قضايا التربية الاسلامية؛ ٣٤(٧٠): ١٦٩-١٤٣.

©
المؤلفون

الناشر: الجامعة الامام الحسين(ع)

OPEN ACCESS

طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

محسن دیبایی صابر^{۱*} | ادیبه قربانی^۲

Email: m.dibaei1359@gmail.com

۱. دانشیار، گروه علوم تربیتی، حکمرانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

Email: adibeh79@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران

چکیده

تاکید نظام‌های آموزش و پرورش دنیا و تاکید اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش کشور از جمله سند تحول بنیادین بر خودباوری نشان از ضرورت توجه به این مفهوم در نظام آموزش و پرورش ایران می‌باشد. پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی انجام شد. رویکرد حاکم بر پژوهش، کیفی و مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد است. جامعه اطلاعاتی پژوهش شامل، متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی و روانشناسی تربیتی بودند. هجده نفر نمونه به شیوه هدفمند انتخاب و با آنان مصاحبه در حد اشباع انجام شد. ابزار گردآوری داده، فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. داده‌های حاصل از مصاحبه به منظور دریافت معانی نهفته بر حسب رهیافت گلیزری کد گذاری باز، محوری و انتخابی تجزیه و تحلیل شد. جهت تامین اعتبار یافته‌ها از روش بازبینی اعضا و برای افزایش پایایی از روش‌های اجرای فرایند نظام مند ثبت، ضبط و نوشتن داده‌ها، استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد الگوی برنامه درسی خودباورانه دانش‌آموزان دوره ابتدایی از شش مولفه خودشناسی، چالش‌پذیری، خودانگیختگی، عزت نفس، انعطاف‌پذیری و الگوپذیری تشکیل شده است.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، برنامه درسی خودباورانه، دوره ابتدایی، مولفه، نظریه داده بنیاد.

سال و شماره

سال ۳۴، پیاپی: ۷۰
بهار ۱۴۰۵

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۱۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۲/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۲۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۲۷

شابا چاپی و الکترونیکی

شابا چاپی: ۶۹۷۲-۲۲۵۱

الکترونیکی: ۵۱۹۶-۲۶۴۵

۱ **ستناد:** دیبایی صابر، محسن؛ قربانی، ادیبه. (۱۴۰۵). طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی؛ پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی؛ ۳۴ (۷۰): ۱۶۹-۱۴۳.

©
نویسندگان.

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین(ع)

OPEN ACCESS

مقدمه و بیان مسئله

آموزش و پرورش یکی از اساسی‌ترین نظام‌ها در تمام جوامع می‌باشد. از آنجایی که وظیفه این نظام تربیت شهروندان مطلوب برای یک جامعه است، نقش تعیین‌کننده‌ای در آینده هر جامعه‌ای ایفا می‌کند. آموزش و پرورش به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی برآمده از متن جامعه و در عین حال سازنده و تکامل‌دهنده نقش و تأثیری انکارناپذیر در پیشرفت جامعه دارد. آموزش و پرورش، مسئولیت‌های بزرگی برای تحقق اهداف فردی و اجتماعی بر عهده گرفته است و با استفاده از برنامه‌های رسمی و غیررسمی سعی در انجام این مسئولیت دارد (دیبايي صابرو همکاران، ۱۴۰۱). نظام‌های آموزشی دارای مولفه‌های مهمی برای تربیت دانش‌آموزان به عنوان شهروندان مطلوب آن جامعه می‌باشند. یکی از این مولفه‌ها برنامه درسی است. برنامه درسی نقش بسیار مهمی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. برنامه درسی مناسب در هر جامعه باید با در نظر گرفتن مسائل و چالش‌های آن جامعه، نسبت به آماده‌کردن دانش‌آموزان برای مواجهه با مسائل (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و...) اهتمام ورزد (حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸). در جوامعی مانند ایران که نظام آموزشی متمرکز بر آن استقرار دارد، برنامه درسی برای تمام نواحی کشور در سطح کلان و براساس نظام ارزشی و فلسفه تربیتی مورد پذیرش آن جامعه طراحی و تولید شده و به مجریان ابلاغ می‌گردد (دیبايي صابر و سبحانی‌نژاد، ۱۴۰۱). در چنین نظامی، برنامه درسی عبارت از یک برنامه کلی و عمومی در ارتباط با محتوای آموزشی است که توسط مدارس به دانش‌آموزان ارائه می‌گردد تا در سایه آن یادگیرندگان قادر شوند صلاحیت‌های لازم را در خود به وجود آورده و برای ورود به حوزه‌های فنی و حرفه‌ای خاص آماده شوند (گودلد، ۱۹۵۹ به نقل از فتحی و اجارگاه، ۱۴۰۲). علاوه بر تدوین برنامه درسی، نظام آموزشی باید انگیزه و شور و شوق یادگیری را در دانش‌آموزان تقویت کند و باعث شود دانش‌آموزان در مورد خود، توانایی‌ها و استعداد‌های درونی‌شان مطمئن‌تر شوند. این اطمینان نسبت به خود و توانایی‌ها خودباوری نامیده می‌شود (بنابو و تیروول، ۲۰۲۰؛ استاجکویچ، ۲۰۱۹). خودباوری به عنوان «انتظارات عملکرد افراد و ارزیابی‌های خود از توانایی و عملکردهای تکمیل شده» نیز تعریف شده است (گولانو، ۲۰۲۰؛ کتل هوت، ۲۰۲۰). خودباوری می‌تواند اثربخشی کار، هوش، شجاعت، داده‌های خلاق، روحیه ماجراجویانه،

توانایی تصمیم‌گیری صحیح، خویشتن‌داری، بلوغ اخلاقی، فروتنی، بردباری، رضایت از خود و آرامش خاطر را فراهم کند (مادوکس، ۲۰۱۹). همچنین خودباوری و باور و اطمینان به توانایی‌ها و شایستگی‌های خود به عنوان یک متغیر، می‌تواند بر پیشرفت تحصیلی، گزینش اهداف آموزشی، میزان تلاش و کوشش دانش‌آموزان، نوع راهبردهای شناختی مورد استفاده و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثرگذار باشد (نوری، ۱۳۹۴). با استناد به تعاریف برآمده از مفهوم خودباوری و تأکید نظام‌های آموزش و پرورش دنیا، توجه به این مفهوم در نظام آموزش و پرورش ایران نیز ضروری است. در اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش از جمله سند تحول بنیادین، بر خودباوری تأکید و از آن به عنوان یکی از ویژگی‌های مدرسه در افق ۱۴۰۴ یاد شده است. همچنین در بخش هدف‌های کلان از فصل پنجم این سند، خودباوری به عنوان یکی از ویژگی‌های مهم انسان براساس معیار اسلامی، ذکر شده است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۲۴).

علی‌رغم این تأکید در اسناد بالادستی، عملکرد دانش‌آموزان ایرانی مبین ضعف خودباوری در آنان می‌باشد و این امر در آزمون‌های بین‌المللی مشهود است. نتایج آزمون بین‌المللی تیمز، حاکی از ضعف عملکرد دانش‌آموزان ایرانی در دروس علوم و ریاضی در مقایسه با دانش‌آموزان سایر کشورها بوده است (کیامنش و معراجی، نقل از کسبانی و زارعی، ۱۳۹۹) به طوری که در تیمز ۲۰۱۵ از میان ۵۷ کشور، در ریاضیات پایه چهارم، ایران در زمره هشت کشور ضعیف‌تر قرار گرفته است (مرکز ملی مطالعات تیمز، ۱۳۹۶؛ بیرمی پور و همکاران، ۱۳۹۹). صاحب‌نظران حوزه تعلیم و تربیت، ضعف خودباوری دانش‌آموزان را یکی از عوامل زمینه‌ساز و فردی این عملکرد می‌دانند (محمدعلیلو، ۱۴۰۲؛ کسبانی و زارعی، ۱۳۹۹؛ بیرمی پور و همکاران، ۱۳۹۹) با توجه به اینکه نتایج پژوهش‌های مختلف از قبیل (نیزار و همکاران، ۲۰۲۰؛ سوریا و همکاران) حاکی از آن است که موفقیت تحصیلی از عمق تصورات فردی شخص نشأت می‌گیرد و خودباوری می‌تواند به طور مستقیم در انتخاب، انگیزش، تلاش و پشتکار افراد تأثیرگذار باشد (بندوک و سوملایا، ۲۰۲۰)، تقویت خودباوری دانش‌آموزان و نگرش مثبت آنان نسبت به خود باید در دستور کار مدارس قرار بگیرد (شیخ‌الاسلامی، ۱۴۰۱). بر این اساس با توجه به اینکه در نظام‌های آموزشی ایران، کتب درسی، محور اساسی در برنامه درسی محسوب می‌شوند، انتظار می‌رود این مهم در کتب درسی نیز مورد توجه قرار بگیرد. علی‌الخصوص در دوره ابتدایی که در تمامی نظام‌های

آموزش و پرورش دنیا، به عنوان مهم‌ترین و اساسی‌ترین دوره تحصیلی برای شکل‌گیری شخصیت و رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان محسوب می‌شود، لازم است به مقوله خودباوری بیشتر پرداخته شود. این در حالی است که حجم زیاد مطالب درسی، روش‌های تدریس سنتی، ناکافی بودن مدت زمان تعیین شده برای تدریس بر اساس محتوا، اشکالات موجود در حل مثال‌ها و متن کتاب، عدم توانایی و اعتماد به نفس دانش‌آموزان در حل مسائل، عواملی هستند که انگیزه و خودباوری دانش‌آموزان را نسبت به یادگیری و حل مسائل از بین می‌برند و باعث ایستایی، رکود فکری و عدم خودباوری آنان می‌شوند (دیباچی صابر و سبحانی‌نژاد، ۱۴۰۰؛ حیدری واحد و همکاران، ۱۴۰۲). لذا با توجه به اهمیت این مقوله، نیاز به تدوین الگویی جامع برای طراحی برنامه درسی بر مبنای خودباوری در مدارس ابتدایی احساس می‌شود.

بر اساس بررسی‌های محقق خودباوری به عنوان یک متغیر زمینه‌ای در تحقیقات مختلف از جمله شکی و رستم‌نور (۱۴۰۲)، فاخری و طباطبایی (۱۴۰۱) و ... مورد توجه قرار گرفته است و عمده مطالعات محققان در خصوص خودباوری متمرکز بر بررسی رابطه این متغیر با سایر متغیرها از قبیل پیشرفت تحصیلی، اضطراب تحصیلی، کاهش استرس و ... متمرکز بوده است و تاکنون پژوهشی در این مورد در حوزه برنامه درسی انجام نشده است. بر این اساس تدوین این الگو در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است و محققان به دنبال پاسخ به این سوال هستند که الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟

مبانی نظری

خودباوری به عنوان یک خصیصه روانشناختی به طرق مختلفی معنا شده است. در بعضی از تحقیقات خودباوری عبارت است از «انتظارات و عملکرد افراد و ارزیابی‌های خود از توانایی و عملکردهای تکمیل شده» (لنی، ۱۹۸۱؛ اولوداگ، ۲۰۱۵). همچنین به عنوان «اعتماد به توانایی خود» (بنابو و تیرو، ۲۰۰۲؛ استاجکوویچ، ۲۰۰۶؛ بلانکو، ۲۰۲۰) و «خودپنداره توانایی‌ها» (اکلس و هارولد، ۱۹۹۱) تعریف شده است (اولوداگ، ۲۰۱۵). خودباوری را می‌توان به عنوان یک ساختار مهم برای دانش‌آموزان نامید (ماکلین، ۲۰۱۴) که نقش مهمی در توسعه عملکرد تحصیلی، یادگیری و موفقیت آنان دارد. نگرش مثبت والدین، همسالان و معلمان خودباوری را تقویت می‌کند، در

حالی که نگرش های منفی مانع آن می شود (احمد لون، ۲۰۲۱). دانش آموزان با خودباوری مثبت دارای تصویر مثبت و واقع بینانه از خود هستند، می توانند انتقادات را مدیریت کنند و خوش بین و قاطع هستند.

خودباوری ویژگی یک فرد خودساخته است که قادر می سازد تا دیدگاه مثبت یا واقع بینانه ای از خود یا موقعیت هایی که در آن قرار دارد داشته باشد (سیلر، ۱۹۹۸). این به انتظار فرد از توانایی خود برای دستیابی به یک هدف در شرایط خاص اشاره دارد و یک عامل بسیار تاثیر گذار در اطمینان از تحقق پتانسیل فردی می باشد (استیونز، ۲۰۰۵). به عبارت دیگر، فردی با خودباوری بالا، دیدگاه واقع بینانه ای نسبت به خود و توانایی هایش دارد که باعث می شود او به تلاش های خود ادامه دهد. خودباوری به توانایی فرد در عمل موثر در شرایطی اشاره دارد که باید بر آن غلبه کند و همه چیز را درست انجام دهد (باساوانا، ۱۹۷۵) جهان پیچیده امروز، آموزش و پرورش را طلب می کند که بتواند متناسب و منعطف با این پیچیدگی، پاسخ گوی نیازهای جامعه باشد، از آنجایی که آموزش از طریق برنامه درسی معنا و مفهوم پیدا می کند، می بایست به بررسی و بازنگری مداوم، تلاش شود که برنامه درسی با غنای کامل و علمی خود بتواند به تمام نیازهای کنونی و دگرگونی های پرشتاب آینده پاسخ دهد (دیباب صابر و فلاحتداری، ۱۴۰۳). این اساس از آموزش و پرورش انتظار می رود از طریق برنامه درسی خودباوری دانش آموزان را مورد توجه قرار دهند. برنامه درسی خودباور، برنامه درسی است که موجب می شود دانش آموزان در مورد خود، توانایی ها و استعداد های درونی شان مطمئن تر شوند. به عبارت دیگر برنامه درسی خودباور می تواند احساس ارزشمند بودن، اعتماد به توانایی ها برای اندیشیدن و روبه رو شدن با چالش های زندگی را در دانش آموز ایجاد کند.

پیشینه پژوهش

شکی، محمدحسن و رستم پور، عاطفه (۱۴۰۲) در تحقیقی به بررسی «تأثیر اخلاق حرفه ای معلم بر انگیزش تحصیلی و خودباوری دانش آموزان از دیدگاه والدین» پرداخته اند. نتایج به دست آمده نشان می دهد که تأثیر اخلاق حرفه ای بر انگیزش تحصیلی و خودباوری مورد تأیید است و با افزایش یک واحدی در اخلاق حرفه ای به میزان ۰/۸۶۷ واحد انگیزش تحصیلی و خودباوری بهبود می یابد.

فاخری، فاطمه و طباطبایی، مینو (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «اثر بخشی آموزش مهارت‌های حرفه‌ای معلم بر پایه‌ی الگوی گوردون بر خودباوری و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان ابتدایی» نشان داد که افراد با خودباوری بالا با انتخاب هدف‌های چالش برانگیز، اعتماد و اطمینان به خود، تلاش و کوشش بیشتر و یادسپاری بهتر دارای عملکرد بالاتری هستند؛ اما افراد با خودباوری پایین در برخورد با موانع به آسانی دل‌سرد شده و دست از تلاش بر می‌دارند.

نوویا و همکاران (۲۰۲۳) پژوهشی با عنوان «همبستگی بین خودباوری و پیشرفت گفتاری دانش‌آموزان» با هدف بررسی ارتباط میان مهارت‌های گفتاری (صحبت کردن) و خودباوری در دانش‌آموزان پایه دهم نشان می‌دهد که مهارت صحبت کردن با خودباوری دانش‌آموزان مرتبط است. خودباوری بالا در بین دانش‌آموزان تأثیر مثبتی بر میزان خوب صحبت کردن آنها داشته است. بدیهی است که خودباوری دانش‌آموزان نقش بسزایی در کسب نمره پیشرفت گفتاری بالا دارد.

ایرهمنا و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «سهم اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و خودباوری در حل مسائل ریاضی دانش‌آموزان» رابطه بین اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و خودباوری در توانایی حل مسئله ریاضی را بررسی کرده‌اند. یافته نشان می‌دهد میان اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و خودباوری با توانایی حل مسائل ریاضی رابطه وجود دارد. اضطراب ریاضی، انگیزه یادگیری و خودباوری به طور همزمان ۲۶ درصد به توانایی حل مسئله کمک می‌کند. همچنین نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد خودباوری ۱۶٫۷ درصد در توانایی حل مسئله ریاضی نقش داشته است. جرالدمونوا و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «سطح خودباوری و تکالیف عملکردی دانش‌آموزان»، همبستگی بین سطح خودباوری و تکالیف عملکردی دانش‌آموزان بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش آنان بین سطح خودباوری دانش‌آموزان و وظایف عملکردی ارتباطی را نشان می‌دهد. یعنی دانش‌آموزانی که خودباوری بالایی دارند به راحتی می‌توانند وظایف مدرسه را انجام دهند و اکثر آنها از شرکت در هر فعالیتی هراسی ندارند. در حالی که آن دسته از دانش‌آموزانی که خودباوری پایینی داشتند، وظایف خود را با عملکرد پایین نشان دادند و برای شرکت در هر فعالیتی مردد بودند. آسیه و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی میدانی با رویکرد کمی همبستگی برای بررسی تأثیر خودباوری در انگیزه پیشرفت

دانش آموزان در درس علوم در مدارس ابتدایی، تحت عنوان «تأثیر خودباوری بر انگیزه پیشرفت دانش آموزان در درس علوم» و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام دادند. نتایج پژوهش آنان رابطه معناداری بین خودباوری و انگیزه پیشرفت در درس علوم را نشان می‌دهد. سهم مؤثر خودباوری در انگیزش پیشرفت دانش آموزان ۳۹ درصد است. در واقع هر چه سطح خودباوری تجربه شده بالاتر باشد، انگیزه پیشرفت دانش آموز بالاتر است. برعکس، هر چه سطح خودباوری تجربه شده کمتر باشد، انگیزه پیشرفت دانش آموز کمتر است.

نفوس و همکاران (۲۰۱۸) یک پژوهش کیفی با عنوان «تفکر خلاق ریاضی و خودباوری دانش آموزان در رویکرد یادگیری مبتنی بر چالش» با هدف توصیف توانایی تفکر خلاق ریاضی و خودباوری دانش آموزان انجام داده‌اند. جامعه آماری این پژوهش ۲۱ دانش آموز کلاس هفتم در آچه اندونزی و نمونه شامل ۶ نفر از آنان می‌باشد. ابزارهای اندازه‌گیری مورد استفاده در این پژوهش آزمون توانایی تفکر خلاق و پرسشنامه خودباوری است. شاخص‌های خودباوری در این پژوهش شامل:

(۱) باور به توانایی‌های خود،

(۲) عمل مستقل در تصمیم‌گیری

(۳) داشتن خودپنداره مثبت و (۴) شجاعت ابراز نظر می‌باشد.

نتایج پژوهش آنان نشان می‌دهد دانش آموزان با سطح بالا و متوسط حداقل دارای سه شاخص توانایی تفکر خلاق هستند و در حل مشکل اطمینان دارند. در مقابل، دانش آموزان با سطح پایین به هیچ شاخصی از توانایی تفکر خلاق نرسیده و خودباوری ضعیفی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

رویکرد حاکم بر پژوهش حاضر، از نوع کیفی می‌باشد. یکی از انواع مختلف راهبردهای پژوهش کیفی، روش نظریه‌ی داده‌بنیاد است که به واسطه‌ی برخی ویژگی‌های خاص آن در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. جامعه‌اطلاعاتی پژوهش شامل، متخصصان حوزه برنامه‌ریزی درسی، روانشناسی تربیتی هستند. این افراد شناسایی و در خصوص طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دوره ابتدایی با آنان مصاحبه شد. این افراد به روش هدفمند ملاک محور

طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

انتخاب شدند. در این بخش محقق پس از مصاحبه با شانزده نفر به اشباع رسید ولی به جهت اطمینان از فرایند اشباع با دو نفر دیگر مصاحبه انجام و با اطمینان از رسیدن به فرایند اشباع با نفر هجده ، فرایند مصاحبه متوقف شد.

جدول ۱: مشخصات مشارکت کنندگان در پژوهش

کد مصاحبه شوندگان	مدرك تحصیلی	تعداد	دانشگاه محل خدمت
۰۳-۰۲-۰۱	دکتری	۳	دانشگاه تهران
۱۰-۰۹-۰۸-۰۷-۰۶-۰۵-۰۴	دکتری	۷	دانشگاه فرهنگیان
۱۳-۱۲-۱۱	دکتری	۳	دانشگاه قم
۱۵-۱۴	دکتری	۲	دانشگاه شاهد
۱۸-۱۷-۱۶	دکتری	۳	دانشگاه پیام نور تهران
جنسیت مشارکت کنندگان در پژوهش			
۴		زن	
۱۴		مرد	
رشته تحصیلی مشارکت کنندگان در پژوهش			
۹		برنامه ریزی درسی	
۹		روانشناسی تربیتی	

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده است (کوربین و اشتراوس، ۱۹۹۰: ۱۲). مصاحبه با گروه‌های مختلف، تا حد اشباع پیش برده شد. در خصوص روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، با توجه به اینکه نظریه برخاسته از داده‌ها هم به عنوان روش پژوهش و هم به عنوان شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها مطرح است. در این پژوهش از نظریه برخاسته از داده‌ها به عنوان شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. در بررسی نتایج مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و تحلیل محتوا به منظور پی بردن به معانی و مضامین نهفته از رهیافت گلیزری استفاده شد و داده‌های حاصل از مصاحبه به صورت کدگذاری باز و کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی طبقه‌بندی شدند. علاوه بر این در این پژوهش برای بررسی اعتبار پژوهش از روش بازبینی اعضا استفاده شد. بدین ترتیب که از هشت نفر از مصاحبه‌شوندگان تقاضا شد تا نسبت به دریافت محقق از صحبت

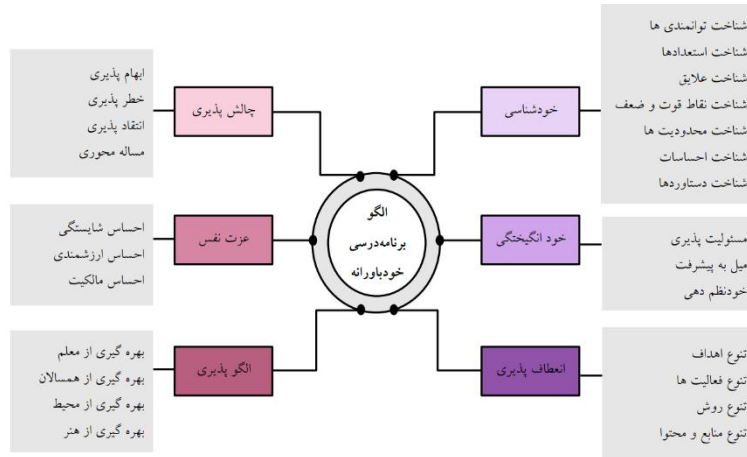
های خود بازخورد ارائه دهند و نظرات خود را درباره مفاهیم و ابعاد مصاحبه‌ها بیان نمایند. همچنین به منظور بررسی پایایی پژوهش با توجه به اینکه در این پژوهش برای سوال پژوهش از مصاحبه به عنوان ابزار اصلی گردآوری داده‌های کیفی استفاده شد، برای افزایش پایایی پژوهش از روش‌های زیر استفاده شد:

- اجرای فرایند نظام‌مند ثبت، ضبط و نوشتن داده‌ها (ضبط صدا، پیاده‌سازی مصاحبه و نگارش داده‌های شفاهی) در تمامی مصاحبه‌ها.
- تحلیل سیستماتیک و روش‌مند داده‌ها و استخراج منطقی مقولات و مفاهیم انتزاعی کلان‌تر بر مبنای روش کدگذاری (کیامنش و دانای طوس، ۱۴۰۲).

سوالات پژوهش

- ۱- الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟
- ۲- ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است؟

یافته‌های پژوهش

شکل ۱: الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

جدول ۲: مولفه و خرده مولفه‌های الگوی برنامه درسی خودباورانه در دوره ابتدایی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
خودشناسی	شناخت توانمندی‌ها	برنامه درسی باید منجر به این بشه که دانش آموز در مورد خودش فکر کنه که می‌تواند در یک موقعیت و وضعیت مشخص، از پس مشکلات و سختی‌ها بر بیاید.
		خودباوری فقط محدود به احساس و اندیشه ما در مورد خودمان نمی‌شود بلکه عملگرایی ما را هم تحت الشعاع قرار می‌دهد.
		کسی که خودباوری دارد، هم به توانایی‌های خود باور دارد و هم در میدان عمل آن‌قدر تلاش و کوشش می‌کند تا در نهایت موفق شود.
	شناخت استعدادها	خودباوری به این معنا است که فرد، استعدادهای خود را باور داشته باشد. خودباوری به این معنا است که فرد، به نیروی درونی خود نیز ایمان داشته باشد.

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	شناخت علاقه	مدرسه با تشویق کردن و احترام گذاشتن به قابلیت‌ها شخصیت و جنسیت کودکان، استفاده مناسب و منطقی از قدرت، کمک به رشد استقلال، ، میتونه باعث رشد خودباوری در کودک شود
		همه بچه ها علاقه‌ی دارند که دوست دارند؛ یقین حاصل کنند که مدرسه، معلم خانواده ... این علاقه را احترام می‌گذارند
		هر چقدر مدرسه و معلم علاقه دانش‌آموزان را در بهتر بشناسند می تونند احساس بهتری از دانش‌آموزان ایجاد کنند
	شناخت محدودیت ها	محتوا برنامه درسی خودباورانه با سلاقی، علاقه، تمایلات و تجربیات قبلی دانش‌آموزان بیشترین تناسب را دارد
		خودباوری فقط دانستن راه‌های کسب موفقیت نیست بلکه شناخت روش درست مواجهه با ناکامی ها هم هست
		برنامه های درسی مدارس ما فارغ از شناخت محدودیت‌های هستند مثل محدودیت های جنسی، نژادی، قومی
	شناخت دستاوردها	برنامه درسی خودباورانه باید ضمن تاکید بر توانایی ها، دانش‌آموزان را با محدودیت های آنها هم آشنا کنه
		برنامه درسی خودباورانه با ایجاد رضایت درونی در دانش آموز میل او را به یادگیری افزایش میده
		نتیجه برنامه درسی خودباور کاربرد اون در زندگی شخصی و اجتماعی دانش آموز است
	چالش پذیری	ابهام پذیری
مهمترین ویژگی برنامه درسی خودباورانه عدم قطعیت دانش است		
برنامه درسی می‌تونه با تاکید بر روشهای چالش برانگیز و مساله محور دانش‌آموزان را به افرادی خودباورانه تبدیل کند		
		کودکان با کنجکاوی وارد مدارس می‌شوند ولی مدارس از طریق برنامه درسی یکنواخت آنها از بین می‌برن

طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	خطرپذیری	دانش‌آموزان ما به راه حل‌های مختلف یک مسأله فکر نمی‌کنند چون می‌ترسند متفاوت فکر کنند
		برنامه درسی باید دانش‌آموزان را تشویق کند که برای هر سوال فقط یک پاسخ صحیح وجود ندارد
		طراح برنامه درسی باید محتوا را طوری طرح‌ریزی کند که دانش‌آموز از بین گزینه‌های درست بهترین گزینه را انتخاب کند
		چون جواب سوال کاملاً مشخص است الان محتوای برنامه درسی دانش‌آموز را در موقع ریسک و انتخاب قرار نمی‌دهند
	انتقاد پذیری	پرسشگری در برنامه درسی این جسارت را به دانش‌آموز می‌دهد که هر نظر یا ایده‌ای را قبول نکند
		جنس برنامه درسی باید طوری باشد که دانش‌آموز را به تفکر کردن و قضاوت کردن تشویق کند
		دانش‌آموز وقتی با این برنامه درسی رشد کند کم‌کم خودش را قبول می‌کند
		دانش‌آموز وقتی می‌تونه روی برنامه درسی تسلط داشته باشه که بتونه ان را نقد کند
	مسأله محوری	اگر بتوان یادگیرنده را هرچه بیشتر درگیر مسأله نمود، بیشتر میتوان به موفقیت علمی و کاهش افت تحصیلی او امیدوار
		در برنامه درسی خودباورانه دانش‌آموز با توجه به داشته‌های ذهنی خودش نمیتونه به سوالی که مواجه شده پاسخ بده
		خودباوری در برنامه درسی وقتی ایجاد می‌شود که دانش‌آموز بتونه با چالشی که مواجه شده غلبه کند
		برنامه‌های درسی ما الان این طور یست که مسأله و مشکلی را طرح نمی‌کنند
خودانگیزگی	مسئولیت پذیری	یک برنامه درسی خودباورانه تکالیفی ارایه می‌دهد که هر دانش‌آموزی بتونه متناسب با سرعت خودش یاد بگیرد
		در برنامه درسی خودباورانه بدلیل تناسب با نیازهای مخاطبان الزامی به استفاده از منابع کنترل بیرونی نیست

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	
	میل به پیشرفت	در برنامه درسی خودباورانه با ایجاد لذت یادگیری در افراد منجر به ایجاد احساس مسئولیت در افراد نسبت به کلاس، مدرسه و جامعه می‌شود	
		برنامه درسی خودباورانه از طریق لذت یادگیری درونی ایجاد شده یادگیری را به صورت یک امر مداوم در میاره	
		برنامه درسی خودباورانه بدلیل تناسب با نیازها، علائق و تجربیات کودکان انگیزه ی آنها افزایش می‌دهد	
	خود نظم دهی	برنامه درسی خودباورانه می‌تواند برنامه درسی را از چارچوب کلاس و درس و مدرسه خیلی فراتر ببرد	
		دانش‌آموزان ما الان نمی‌تونن مسیرهای طولانی جهت رسیدن به اهداف دراز مدت را به تنهایی طی کنند	
		دانش آموز باید بتواند خودش را تقویت کند. برای شکست هایشان خودشان را سرزنش و برای موفقیت هایشان خودشان را تقویت می‌کنند.	
	عزت نفس	احساس شایستگی	الان برنامه های درسی و مدارس ما نحوه مواجهه با سختی ها و شکستها را به دانش‌آموزان ما یاد نمی‌دهد
			جون الان برنامه درسی با نیازها و مختصات دانش‌آموزان خیلی فاصله داره بچه ها از آنها لذت نمی‌برن
			وقتی دانش آموز تونست آنچه که تو مدرسه خونده را در محیط زندگیش بکار ببرد این برنامه منجر به خودباوری میشه
احساس ارزشمندی		برنامه درسی خودباورانه منجر به رشد دانش و بهبود نگرش دانش‌آموز نسبت به کلاس و مدرسه می‌شود	
		دانش‌آموزان با کاربرد برنامه درسی خودباورانه در زندگی شخصی احساس مفید بودن می‌کنن	
		من وقتی میبینم آنچه در مدرسه خوندم به من در حل مسائل و مشکلاتم کمک میکنه لذت میبرم	
		برنامه درسی خودباورانه با از بین بردن فاصله بین محیط زندگی و محیط علمی احساس ارزشمندی را ایجاد می‌کنه	

طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	احساس مالکیت	برنامه درسی خودباورانه بدلیل تناسب با کودک مال خود اون کودک است نه مال معلم
		وقتی برنامه درسی منطبق با نیازها و علایق دانش‌آموزان باشد دیگره جزئی از زندگی دانش‌آموزان میشه
		در زنگ ورزش بچه ها خیلی کیف می‌کنن اصلا متوجه نیستند در معرض آموزش رسمی قرار دارند
	مثبت اندیشی	برنامه درسی می‌تونه از طریق ایجاد تصورات مثبت در افراد منجر به خودباوری دانش‌آموزان بشود
		در برنامه درسی خود باور تدریس یعنی اینکه معلم تصور کسب موفقیت را در دانش‌آموزان فراهم کند
		تجربیات آموزشی مثبت و منفی دانش آموز در طول تحصیل نگرش آنها را در خصوص توانایی های خودشون تحت تاثیر قرار می‌دهد
		الان دانش آموز ما قبل از آغاز سال تحصیلی قبل تدریس معلم قبول کرده که ریاضیش ضعیفه
	انعطاف محوری	تنوع اهداف
در برنامه درسی خودباورانه ما دانش‌آموز را صرف دانش‌آموز در نظر نمی‌گیریم		
مبنای برنامه درسی خودباورانه تفکر است که ما با کلیت دانش آموز سر و کار داریم نه صرف بعد شناختی		
یکی از علت های ضعف خودباوری این است که برنامه های درسی صرفا تک بعدی هستند		
تنوع فعالیت ها		در برنامه‌های درسی خودباورانه باید به تفاوت‌های ناشی از محیط زندگی (شهری، روستایی، عشایری، فرهنگی و جغرافیایی) توجه می‌کند
		برنامه‌های درسی خوباور تفاوت‌های جنسیتی و فردی دانش‌آموزان (استعدادها، توانایی‌ها، نیازها و علایق) را در طراحی و تدوین فعالیت های آموزشی مورد توجه قرار می‌دهد

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز	
	تنوع روش ها	اگر می‌خواهیم خودباوری را تقویت کنیم باید اجازه بدیم خود بچه‌ها فعالیت یادگیریشون را انتخاب کنن	
		در برنامه‌درسی خودباورانه تدریس بر مبنای میزان انعطاف مدرس در شیوه تدریس در کلاس تعریف میشود	
		بدلیل تنوع روش‌ه برنامه درسی خودباورانه از شکل‌گیری نظام آموزش رابین هودی جلوگیری می‌کنه	
		در مدارس ما معلمان فرصت آموزش بیشتر را از دانش‌آموزان قوی می‌گیرند	
	تنوع منابع و محتوا	بدلیل تنوع دانش‌آموزان منابع و محتوای یادگیری گوناگونی را در اختیار کودکان قرار داد	
		برنامه درسی خودباورانه ایجاب می‌کنه که آموزش معلم فراتر از سطح کلاس درس بره	
		در برنامه‌درسی خودباورانه محتوا به صورت هر آنچه دانش‌آموز برای زندگی نیاز دارد تعریف میشه	
	الگوپذیری	بهره‌گیری از معلم	در برنامه درسی خودباورانه مبنای نگرش معلم اینه که همه دانش‌آموزان می‌تونن همه چیز را یاد بگیرند
			در برنامه درسی خودباوری معلم در حین تدریس به دانش‌آموزان منتقل میشه
			اینکه ریاضی دانش‌آموزان ضعیف است علتش اینکه معلمان ریاضی ما هیچ موقع نتونستن ترس دانش‌آموزان را از درس ریاضی بریزن
بچه‌ها اگر معلمی را دوست داشته باشن با تصور مثبت تری با اون درس مواجه میشن			
بهره‌گیری از همسالان		همین صحبت کردن در گروه که به صورت نوبتی هستش باعث میشه که اعتماد به نفس افزایش پیدا کنه	
		برنامه درسی خودباورانه از طریق گروه‌های کوچک یادگیری در بالابردن میزان یادگیری، خیلی کمک کنه	
		بچه‌ها مطالب درسی را بعضا از همسالانشون بهتر یاد میگیرند تا از طریق معلم	

طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش آموزان دوره ابتدایی

کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	بهره گیری از محیط	در برنامه درسی خود باور رشد فرد عموماً به رشد افرادی که در محیط او زندگی می‌کنن وابسته است
		خوبآوری الان صرفاً از طریق کتاب درسی حاصل نمیشه بلکه محیط آموزشی در ایجاد این نگرش خیلی موثره
		خیلی از باورها، تصورات و نگرش های ما درباره هودمان از طریق کتاب برای ما حاصل نشده

جدول ۳: مولفه و خرده مولفه های الگوی برنامه درسی خودباورانه در دوره ابتدایی

مولفه	خرده مولفه
خودشناسی	شناخت توانمندی ها
	شناخت استعدادها
	شناخت علایق
	شناخت نقاط قوت و ضعف
	شناخت محدودیت ها
	شناخت احساسات
	شناخت دستاوردها
چالش پذیری	ابهام پذیری
	خطر پذیری
	انتقادپذیری
	مساله محوری
خودانگیزختگی	مسئولیت پذیری
	میل به پیشرفت
	خودنظم دهی
عزت نفس	احساس شایستگی
	احساس ارزشمندی
	احساس مالکیت
انعطاف پذیری	تنوع اهداف

مؤلفه	خرده مؤلفه
	تنوع فعالیتها
	تنوع روش
	تنوع منابع و محتوا
الگوپذیری	بهره گیری از معلم
	بهره گیری از همسالان
	بهره گیری از محیط
	بهره گیری از هنر

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف از این مطالعه طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش آموزان دوره ابتدایی می باشد. بر اساس بررسی های محقق تاکنون پژوهشی که در آن به طراحی الگوی برنامه درسی خودباورانه برای دانش آموزان پرداخته باشد انجام نشده است. بر این اساس هر کدام از مؤلفه هایی که در این پژوهش حاصل شده است در نوع خود کار بکر و تازه ای می باشد. دومین نوآوری این پژوهش در استفاده از روش نظریه داده بنیاد است. در پژوهش هایی که با موضوع خودباوری انجام شده است عمدتاً از روش پیمایشی استفاده شده است. در حالی که در این پژوهش از روش نظریه داده بنیاد - رهیافت استقرایی - استفاده شد. به عبارتی در این پژوهش با استفاده از یک دسته داده ها که از منابع اطلاعاتی مختلف؛ مصاحبه با برنامه ریزان درسی، روانشناسان تربیتی، گردآوری شده است، الگوی برنامه درسی خودباورانه تدوین شده است. بر اساس نتایج پژوهش مشخص شد الگوی برنامه درسی خودباورانه دانش آموزان دوره ابتدایی از شش مؤلفه؛ خودشناسی، چالش پذیری، خودانگیزگی، عزت نفس، انعطاف محوری و الگوپذیری تشکیل شده است.

دومین مؤلفه برنامه درسی خودباورانه شناسایی شده در این پژوهش، مؤلفه چالش پذیری است. این مؤلفه از خرده مؤلفه های ابهام پذیری، خطرپذیری، انتقادپذیری و مساله محوری

تشکیل شده است. در خصوص انطباق این پژوهش با پژوهش‌های خارجی می‌توان گفت، دومین مولفه این پژوهش یعنی مولفه چالش‌پذیری با نتایج پژوهش (چان و همکاران، ۲۰۲۰)، (آمیونتالاس، ۲۰۱۹)، (واریستو، ۲۰۱۹)، (تریدینانتی، ۲۰۱۸) همسواست. در خصوص تبیین این مولفه می‌توان گفت در برنامه درسی سنتی، فرد معمولاً از طریق اموخته‌ها و تجربیات قبلی خود استفاده می‌کند، به ندرت فرصت‌هایی را برای ایجاد و پرورش مهارت‌های ذهنی سطح بالا فراهم می‌آورد و بیشتر بر حافظه محوری تاکید دارند. در حالی که برنامه درسی خودباورانه با تاکید بر چالش‌پذیری، بر تفکر انتقادی و تفکری تحلیلی متمرکز است و در برگزیده شناسایی، ارزشیابی و جدل کردن است (واریستو، ۲۰۱۹). برنامه درسی در این رویکرد طرح و نقشه یادگیری است. به عبارت دیگر، مجموعه قواعد و ضوابطی که به مجموعه عوام‌سل و عناصر مرتبط به یادگیری منطبق و سازمان می‌دهد. این طرح و نقشه یادگیری باید به گونه‌ای سازمان یابد که در برگزیده فرصت‌هایی برای یادگیری باشد تا یادگیرندگان بتوانند موضوع یادگیری را بشکافند، اجزای آن را تک‌تک بسنجند و در ادامه، شیوه ترکیب آنها را واریسی و نقادانه قضاوت کنند. از طریق برنامه درسی چالش‌پذیری و تجارب حاصله از آن می‌توان تحلیل ضمنی ذهن را به یک چارچوب عینی برای تبدیل اطلاعات، تبدیل کرد. یکی از مشخصه‌های برنامه درسی چالش‌پذیر تاکید بر تفکر انتقادی است. تفکر انتقادی سبب می‌شود که فرد از مدارک و شواهد موجود بالاترین درک را داشته باشد و درک کردن، فرد را قادر می‌سازد تا نظرات و معانی را که در ورای هرچیز مهم وجود دارد، آشکار سازد.

یکی دیگر از خرده مولفه‌های چالش‌پذیری شناسایی شده در این پژوهش، خرده مولفه ابهام‌پذیر بودن برنامه‌های درسی است. در عصر انفجار اطلاعات و ارتباطات و توسعه شتابان فن‌آوری آموزشی در جامعه کنونی، پدیده تغییر، امری غیر قابل انکار است. با توجه با اینکه شرایط آموزش تغییر کرده و نیازهای فراگیران و جامعه نیز دچار تغییر شده است برنامه درسی برای اینکه بتواند دانش‌آموزان را به شکل عملی در فرآیندهای بررسی مسائل پیچیده، مهم و مرتبط با یادگیری و زندگیشان درگیر کند بهتر است ابهام‌پذیر باشد. به عبارت دیگر آموزش و پرورش

محتواهای برنامه درسی را با توجه به شرایط آموزش‌های نوین و ترکیبی، تدوین نماید. تنظیم برنامه‌های درسی به طور اعم و تنظیم کتاب‌های درسی به طور اخص باید طوری باشد که از ارائه محتواهای صریح، یکنواخت، انتزاعی و سنگین که دانش‌آموز را به سمت انفعال بودن در فرایند یاددهی-یادگیری سوق می‌دهد پرهیز کنند و در تنظیم برنامه‌های درسی از رویکردهایی استفاده کند که بر نقش سازنده یادگیرنده در ساخت دانش تأکید کند. یکی دیگر از خرده مولفه‌های چالش‌پذیری شناسایی شده در این پژوهش، خرده مولفه، مساله‌محوری برنامه‌های درسی است. بنا به تعریف، زمانی که یادگیرنده با موقعیتی روبه‌رو شود که نتواند با استفاده از اطلاعات و مهارت‌هایی که در آن لحظه در اختیار دارد، به آن موقعیت سریعاً پاسخ دهد یا وقتی که هدفی دارد و هنوز راه رسیدن به آن را نیافته، می‌گویند که وی با یک مسئله روبه‌رو است. در برنامه درسی مساله محور همه فعالیت‌های یادگیری بر روی مسائل واقعی که دانش‌آموزان در زندگی با آن مواجه می‌شوند، متمرکز می‌شود. برنامه درسی مساله‌محور دانش‌آموز را به نوعی برای زندگی آماده می‌سازد به همین دلیل در اغلب کشورهای جهان پروژه‌های وسیعی برای نوسازی برنامه‌های مدارس و انطباق آن‌ها با برنامه درسی مساله‌محور، طراحی و اجرا می‌گردد مسئله محور کردن برنامه‌های درسی و روش‌های آموزشی، علاوه بر برخوردار بودن از پشتوانه نظری، در سازگار کردن منابع یادگیرنده، اجتماع و موضوعهای درسی، دارای مزیت‌هایی است؛ از جمله ایجاد انگیزه درونی برای یادگیری، معنادار بودن و پایداری دانش، تفکر منطقی، تحقق اهداف یادگیری و انتقال یادگیری بهتر، در حالی که در برنامه‌های درسی سنتی به این امر مهم پرداخته نمی‌شود. سومین مولفه برنامه درسی خودباورانه شناسایی شده در این پژوهش، مولفه خودانگیختگی است. این مولفه از خرده مولفه‌های مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت و خودنظم‌دهی تشکیل شده است. در خصوص انطباق این پژوهش با پژوهش‌های خارجی می‌توان گفت، سومین مولفه این پژوهش یعنی مولفه خودانگیختگی با نتایج پژوهش (بولیوار و ورنو، ۲۰۱۸)، (پالگریو و همکاران، ۲۰۱۸)، (بکتاس و ایلکینور، ۲۰۱۸) همسو است. در خصوص تبیین این مولفه می‌توان گفت برنامه درسی و آموزش رسمی هر کشور باید در

خدمت اهداف ملی آن کشور باشد و در تربیت متخصصان آینده آن جامعه نقش مؤثری ایفا کند. لذا جای تردید نیست که تمامی کشورها در زمینه طراحی و توسعه برنامه‌های ملی خود باید بر برنامه درسی، به منظور رشد و شکوفایی افراد و تغییر در روند رشد جامعه، تأکید کنند. در کشور ما، با توجه به متمرکز بودن نظام آموزشی، کتاب درسی - به عنوان مهم‌ترین منبع درسی - محور مکتوب و بدون تعلیم و تربیت و آموزش و پرورش محسوب می‌شود و فعالیت‌ها و تجربه‌های تربیتی دانش‌آموزان توسط معلم و حول محور آن سازمان‌دهی می‌شوند. بر این اساس، متخصصان تعلیم و تربیت برنامه درسی حاکم بر نظام آموزشی را به عنوان برنامه‌ای موضوع محور تلقی می‌کنند. اورولینوا و کوتالکو (۲۰۱۱) معتقدند، در برنامه درسی موضوع محور، معلمان با تکیه بر روش‌های سنتی، به ویژه سخنرانی، شاگردان را به حفظ و تکرار مفاهیم علمی ترغیب می‌کنند. به این ترتیب، از علاقه دانش‌آموزان به علم می‌کاهند. به عبارت دیگر، نتیجه حاکم شدن برنامه درسی موضوع محور این خواهد بود که در نهایت دانش‌آموزان به معلم و آموزش‌های معلم وابسته می‌شوند و بر اساس عادت و تمرین، فقط به فراگیری مطالب می‌پردازند ولی از نیروی تفکر خود به نحو شایسته‌ای بهره نمی‌برند. همچنین، توانایی استقلال‌ندارند و وابسته و متکی به دیگران خواهند بود. متخصصانی از قبیل بوگارد (۲۰۱۸)، اوردم (۲۰۱۷) و کسوک (۲۰۱۵) راه برون رفت از چنین شرایطی را ارج نهادن به خودباوری دانش‌آموزان و تدوین برنامه درسی مبتنی بر آن دانسته‌اند. بدین ترتیب، امروزه تدوین برنامه درسی مبتنی بر خودباوری، از اهداف آموزشی بسیاری از کشورها در سرتاسر جهان است. متخصصان و برنامه‌ریزان تعلیم و تربیت در ایران نیز ضمن انتقاد از حاکمیت رویکرد موضوع محوری در نظام آموزش و پرورش ایران، پاره‌ای اقدامات عملی در این راستا انجام داده‌اند؛ از جمله، در برنامه پنج ساله ششم توسعه (۱۳۹۵) تغییر رویکرد نظام آموزشی از حافظه‌گرای بی‌پژوهش محوری مبتنی بر خودباوری دانش‌آموز به عنوان هدفی مهم بیان شده است. همچنین، در مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، «تدوین برنامه درسی متناسب با نیازها و علایق دانش‌آموز و توجه به پژوهش، نوآوری و تولید علم از طریق تشویق

خودباوری دانش‌آموزان از جمله راهبردها و سیاست‌های لازم برای دستیابی به هدف مذکور بیان شده است (مجموعه مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۸۵). یا در اسناد بالادستی، از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، بر این موضوع تأکید شده است. به عنوان مثال، گسترش و تعمیق فرهنگ پژوهش و ارزشیابی، خلاقیت و نوآوری، نظریه‌پردازی و مستندسازی تجربه‌های علمی تربیتی بومی در نظام تعلیم و تربیت رس‌می‌عمومی، از طریق تأکید بر خود-راهبری و تقویت حس خودباوری دانش‌آموزان از جمله راهبردهای کلان برای تحقق اهداف (۱، ۲، ۴، ۸، ۱۰) سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پیش‌بینی شده‌اند (سند تحول بنیادین: ۱۳۹۰). یا در برنامه ششم توسعه بر ارتقای جایگاه آموزش و پرورش به مثابه مهم‌ترین نهاد تربیت نیروی انسانی تأکید شده است. این هدف بدون ارجح نهادن به خودباوری دانش‌آموزان و تدوین برنامه درسی مبتنی بر آن محقق نخواهد شد. بر این اساس لازم است برنامه‌های درسی به نقش فعال، داوطلبانه و آگاهانه دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری و تربیت‌پذیری توجه نماید و زمینه تقویت و توسعه خودباوری را در دانش‌آموزان فراهم سازد. چهارمین مولفه برنامه درسی خودباورانه شناسایی شده در این پژوهش، مولفه عزت نفس است. این مولفه از خرده-مولفه‌های احساس شایستگی، احساس ارزشمندی و احساس مالکیت تشکیل شده است. در خصوص انطباق این پژوهش با پژوهش‌های خارجی می‌توان گفت، چهارمین مولفه این پژوهش یعنی مولفه عزت نفس با نتایج پژوهش (سپتیوانا و اوکتاویانی، ۲۰۲۲)، (پاپی و همکاران، ۲۰۲۰)، (اورهان و امراه، ۲۰۱۹) همسو است. در خصوص تبیین این مولفه می‌توان گفت منظور از عزت نفس، احساس و تصویری است که فرد به مرور زمان نسبت به خویشتن در ذهن می‌پروراند. برای اینکه فرد بتواند از حداکثر توانمندی‌های ذهنی و بالقوه خود استفاده کند، باید از نگرش مثبت به محیط اطراف و انگیزه غنی برای تلاش برخوردار باشد. برنامه درسی از طریق فراهم کردن زمینه موفقیت یا شکست دانش‌آموز در محیط آموزشی می‌تواند در شکل‌گیری این احساس بسیار موثر باشد (سشادری، ۲۰۲۳). افرادی که از عزت نفس بالایی برخوردارند، معمولاً احساس خوبی نسبت به خود دارند و بهتر می‌توانند اختلافات خود را با سایر افراد حل کنند و در مقابله با مشکلات،

ناملایمات و ناکامی‌ها مقاومت‌ترند. آنان منطقی و دارای خودپنداری مثبت هستند و از زندگی‌شان لذت می‌برند. برعکس، افرادی که دارای عزت نفس پایینی هستند، اغلب در مواجهه با مشکلات و سختی‌ها دچار اضطراب فراوان و ناکامی می‌شوند. این گروه معمولاً در حل تعارضات و اختلافات موجود با دیگران مشکل دارند. برنامه درسی خودباورانه بدلیل اینکه تلاش می‌شود تا برنامه درسی بر مبنای نیازها، علایق، تجربیات، استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان تدوین شود امکان موفقیت دانش‌آموز را در مواجهه با موضوعات درسی افزایش می‌دهد و چون این امر در موقعیت‌ها و موضوعات مختلف تکرار می‌شود به تدریج در دانش‌آموز احساس و تصور مثبتی نسبت به موضوعات درسی ایجاد می‌شود. حال و نتیجه چنین روندی در موقعیت‌ها و موضوعات درسی مختلف افزایش خودباوری دانش‌آموزان است. پنجمین مولفه برنامه درسی خودباورانه شناسایی شده در این پژوهش، مولفه انعطاف‌پذیری است. این مولفه از خرده مولفه‌های تنوع اهداف، تنوع فعالیت‌ها، تنوع منابع و محتوا و تنوع روش‌ها تشکیل شده است. در خصوص انطباق این پژوهش با پژوهش‌های خارجی می‌توان گفت، پنجمین مولفه این پژوهش یعنی مولفه انعطاف‌پذیری با نتایج پژوهش (کاراتاس و اوکتیم، ۲۰۲۰)، (ایکل و هارولد، ۲۰۱۹)، (چان و همکاران، ۲۰۲۰) همسواست. در خصوص تبیین این مولفه می‌توان گفت برنامه درسی خودباورانه، به فراگیر این توانایی را می‌دهد، هر زمانی که تمایل داشت، به فراگیری پردازد. برنامه درسی خودباورانه با تاکید بر انعطاف‌پذیری می‌تواند پاسخگوی نیازهای دانش‌آموزان با شیوه‌های بدیل آموزش و یادگیری متناسب با شرایط ویژه افراد باشد. علاوه بر این نوع برنامه درسی با تاکید بر انعطاف و تنوع در محتوا، نه تنها به دلیل افزایش الزام‌های زندگی روزمره و زندگی علمی، بلکه به دلیل ضرورت توجه به علایق و تجارب و ویژگی‌های منحصر بفرد هر دانش‌آموز برای تقویت انگیزش یادگیری ضروری است. برنامه درسی خودباورانه با تاکید بر انعطاف‌پذیری انتخاب‌های بیشتری را پیشروی دانش‌آموزان قرار داده و آنان را قادر به انتخاب بهترین شیوه‌های آموزش و یادگیری متناسب با شرایط خود می‌کند. این نوع برنامه درسی، ابزاری کلیدی است که دانش‌آموزان را قادر به ترکیب

حوزه‌های گوناگون زندگی خود (کار، تحصیل و اوقات فراغت) به بهترین شیوه می‌کند. برنامه درسی خودباورانه با تاکید بر انعطاف‌پذیری، فراگیرمحور است و استقلال و خودمختاری بیشتری برای فراگیران دارد. چنین برنامه درسی، فراگیران را توانمند می‌کند و به آنها کنترل بیشتری بر یادگیری خود می‌دهد (جورج و لوک، ۲۰۱۹).

پیشنهادها

- سازمان آموزش و پرورش الگوی برنامه درسی خودباورانه را در قالب استند، پرورش‌ور یا بولتن به صورت نمایشی جلوی دید همگان قرار دهد. برخی از این مولفه‌ها ماهیتا ترویجی هستند و به مخاطب اینگونه القا می‌کنند که مادر آینده به چه دانش‌آموزانی توجه داریم.
- اداره برنامه ریزی و تالیف کتب درسی سازمان آموزش و پرورش می‌تواند بر اساس این نتایج (علی‌الخصوص مولفه‌های برنامه درسی خودباورانه) کارگاه‌های آموزشی کاربردی برای معلمان طراحی و اجرا کند و از این طریق معلمان را با این مولفه‌ها و ضرورت تقویت و توجه به این مولفه‌ها و خرده مولفه‌ها در فرایند یاددهی-یادگیری در دانش‌آموزان توجیه کند.
- دست‌اندرکاران و سیاست‌گذاران آموزشی و درسی نسبت به مؤلفه‌های برنامه درسی خودباورانه معرفی شده در این پژوهش درویراست‌های بعدی برنامه‌های درسی دوره ابتدایی توجه لازم و عنایت کافی رداشته باشند.

Reference

- Ampountolas (2019). "Active learning to improve self-belief and decision-making skills through the use of hotel simulation," *Journal of Hospitality & Tourism Education*, vol. 31, no. 3, pp. 125-138.
- Asiyah. A., Walid. A. & Kusumah. R. G. T. (2019). Pengaruh Rasa Percava Diri Terhadap Motivasi Berprestasi Siswa pada Mata Pelajaran IPA. *Journal Pendidikan Dan Kebudayaan*, 9(3), 217–226.
- Bektas. Ilknur; Yardimci. Figen (2018). The Effect of Web-Based Education on the self-belief and Anxiety Levels of Paediatric Nursing Interns in the Clinical Decision-Making Process. *Journal of Computer Assisted Learning*, vol.34, no.6, pp.899-906.
- Benabou, R. and Tirole, J. (2020). self-belief and personal motivation. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol.117, No.3, pp.871-915.
- Birmipour, Ali; Samsari, Zahra; Hashemi, Seyed Esmail. (2019). The relationship between contextual factors and Iranian students' mathematics performance in TIMING 2015, *Journal of Educational Innovations*, 19(75), 32-61.[In Persian]
- Bogard, Treavor; Consalvo, Annamarv L.; Worthy, Jo(2018). Teaching for Deep Learning in a Second Grade Literacy Classroom. *Journal of Language and Literacy Education*. Vol. 14 Issue 1.
- Bolívar-Cruz, A., & Verano-Tacoronte, D. (2018). self-belief of the oral presentation competence: Effects of gender and student's performance. *Studies in Educational Evaluation*, 59, 94-101.
- Chan, Cecilia K. Y.; Luo, Jiahui; Lee, Katherine K. W.; Wong, Hannah Y. H.; Liu, Emma K. Y (2020). What Are the Essential Characteristics for Curriculum Design to Engage Asian Students in Developing Their self-belief? *Curriculum and Teaching*. vol.35. no.2. pp.25-44
- Cook, Kristin L.; Oliveira, Alandeom W. (2015). Communicating Evolution: An Exploration of Students' Skills in an Essential Practice of Science. *Electronic Journal of Science Education*, 19(5).
- Corbin, J., & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedure and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3-21.
- Dibai Saber, Mohsen, Falahtdari, Mohsen. (1403). Identifying the components and sub-components of the futures-oriented curriculum and analyzing its position in the higher-level documents of education. *Research on Islamic Education Issues*, 32(65), 119-151. [In Persian]
- Dibai Saber, Mohsen, Rahimi Sejasi Davud. (1401). Pathology of educational activities of the Qom Education Organization in the first secondary school based on Klein's nine elements and providing a solution for its improvement. *Research in Islamic Education Issues*, 30(55), 343-363. [In Persian]
- Dibai Saber, Mohsen. (2012). Theoretical framework of curiosity-oriented curriculum components and analysis of its position in upstream documents of Iranian education, *Iranian Curriculum Studies Quarterly*, 17(46), 277-302. [In Persian]
- Dibai Saber, Mohsen; Sobhani Nejad, Mehdi. (2019). Explaining the conceptual framework of the dimensions and components of the curious curriculum and examining the degree of

- compliance of the Iranian primary curriculum content with it, Quarterly Journal of Educational Innovations. 20(79). 31-54. [In Persian]
- Eccles, J. S. and Harold, R. D. (2019). Gender differences in sport involvement: Applying the Eccles' expectancy-value model. Journal of Applied Sport Psychology, Vol.3, pp. 7-35.
- Fakheri, Fatemeh; Tabatabaei, Mino. (2012). The effectiveness of teacher professional skills training based on the Gordon model on self-confidence and achievement motivation of elementary school students, Journal of New Advances in Psychology, Educational Sciences and Education, 5(56), 55-70. [In Persian]
- Fundamental Transformation Document for Education (2019). Tehran: Ministry of Education. [In Persian]
- George, R. & Luke, R. (2019). The critical place of information literacy in the trend towards flexible delivery in higher education contexts. Australian Academic & Research Libraries, 27(3), 204-212.
- Goulão, M. de F. (2020). The Relationship between Self-Belief and Academic Achievement in Adults' Learners. Athens Journal of Education, 1(3), 237-246.
- Hassanzadeh, Naser, Nosrat Panah, Siavash, Ajurloo, Mustafa. (2019). Designing a curriculum model for physical education in the IRGC. Research on Islamic Education Issues, 27(45), 25-51. DOR: [20.1001.1.22516972.1398.27.45.2.8](https://doi.org/10.1001.1.22516972.1398.27.45.2.8) [In Persian]
- Heydari Vahed, Fatemeh; Mohammadi Yousefnejad, Seyed Yunus. (1402). The effect of responsibility training based on Glasser's approach on self-efficacy of female high school students in Kaki city, Quarterly Journal of Philosophy Approach in Schools and Organizations, 2(1), 58-73. [In Persian]
- Institute for Educational Studies (2019). A brief report on the results of the preliminary phase of TEAMS 2019, Tehran, Educational Research and Planning Organization, Dissemination and Application of Research Findings Unit. [In Persian]
- Irhanna, Zul Amry, Hermawan Syahputra(2020). Contribution of Mathematical Anxiety, Learning Motivation and self-belief to Student's Mathematical Problem Solving. Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal, Vol.3, No.4, pp.1759-1772.
- Karatas, Ismail; Oktem, Tuncay(2020). Investigation of the Relationships between self-belief Levels and Job Finding Anxiety of Faculty of Sports Sciences Students. Education Quarterly Reviews, Vol.5, No.1, pp291-302.
- Kesiani, Nazila; Zarei, Heydarali. (2019). The relationship between reading literacy and mathematics and science performance in female students in the TIMSS test, Journal of Psychological Sciences. 18(74). 257-264. [In Persian]
- Ketelhut, D. J. (2020). The impact of student self-belief on scientific inquiry skills: An exploratory investigation in River City, a multi-user virtual environment. Journal of Science Education and Technology, 16(1), 99-111.
- Maddux, J. E. (2019). Self-belief, adaptation, and adjustment: Theory, research, and application. New York, NY: Plenum Nisfiannoor, M. (2009). Pendekatan Statistika Modern Untuk Ilmu Sosial. Jakarta: Salemba Humanika
- Mohammad Alilu, Elham; Esmail Lu, Zeinab; Yousefi, Parvaneh; Mohammadi Khanaghah, Salahuddin. (1402). Investigating the relationship between self-efficacy and academic achievement of elementary school students, Paya Shahr Specialized Scientific Monthly, 5(50). [In Persian]

- Moneva, J. Tribunalo, Sh. M. (2020). Students' Level of self-belief and Performance Tasks, *Asia Pacific Journal of Academic Research in Social Sciences*, 2020, Vol. 5, No. 1, pp.42-48 .
- Nelson, B. C., & Ketelhut, D. J. (2019). Exploring embedded guidance and self-belief in educational multi-user virtual environments. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 3(4), 413-427
- Nizaar, Muhammad; Sukirno; Djukri; Haifaturrahmah, Wastepreneurship(2020). A Model in Improving Students' self-belief and Creativity, *European Journal of Educational Research*, , Vol.9, No.4, pp.1473-1482.
- Nouri, Farideh; Mirshah Jafari, Seyed Ebrahim; Saadatmand, Zohreh. (2015). Investigating the relationship between academic self-confidence and academic progress in a physics lesson based on academic motivation, *Research in Curriculum Planning*. 12(19). 75-89. [In Persian]
- Novia, F., Rachmanita, & Ramayanti, R. (2023). The Correlation Between Students' Self- self-belief And Speaking Achievement, *Journal of English Education*, 4(1), 35–43.
- Nufus, h., Duskri, M. & Bahrin. (2018). Mathematical Creative Thinking and Student Self-self-belief in the Challenge-Based Learning Approach, *Journal of Research and Advances in Mathematics Education*, 3(2), 57-68.
- Ordem, E. (2017). Developing Critical-Thinking Dispositions in a Listening/Speaking Class. *English Language Teaching*. 10(1), 50.
- Orhan Uludag, Emrah Oney(2019). Classification of self-belief: Is general self- self-belief an aggregate of specific self- self-belief?, 6th International Conferance on Service Management At: Kyrenia, North Cyprus.
- Palgrave Macmillan. Amirian, S. M. R., & Tavakoli, E. (2016). Academic oral presentation self-belief: A cross-sectional interdisciplinary comparative study. *Higher Education Research & Development*, 35(6), 1095-1110 .
- Pratiwi, D. & Lailatushifah, S. N. F. (2012). Kematangan emosi dan psikosomatis pada mahasiswa tingkat akhir. *Jurnal Psikologi Universitas Wanga*
- Secretariat of the Supreme Council of the Cultural Revolution; Ministry of Education; Supreme Council of Education. (2011). *Fundamental Transformation Document*. [In Persian]
- Septivana Gultom , Lulud Oktaviani(2022). The Correlation Beteen Students' self-belief And Their English Proficiency Test Result, *Journal of English Language Teaching and Learning (JELTL)*, Vol. 3, No. 2, pp.52-57 .
- Seshadri, R.; Srinivasan, R.; Kumar, V.(2023). An exploratory study to understand and examine the nature and type of relationship between self-belief, life satisfaction and adjustment among male and female migrant students. *Indian J. Ment. Health* 2020, 7, 105– 111 .
- Sheikh-ul-Islami, Ali. (1401). Predicting students' academic vitality based on academic support and academic self-concept, *Research in Educational Systems*, 16(57), pp. 51-61.
- Sheki, Mohammad Hassan; and Rostampour, Atefeh. (1402). The effect of teacher professional ethics on students' academic motivation and self-confidence from the perspective of parents, *Jahan Novin Quarterly*. 6(24). pp. 1-12. [In Persian]
- Stajkovic, D. A. (2019). Development of a core self-belief -higher order construct. *Journal of Applied Psychology*, Vol.91, No.6, pp. 1208-1224.

- Surya, Edy; Putri, FERIA Andriana; Mukhtar(2020). Improving Mathematical Problem-Solving Ability and self-belief of High School Students through Contextual Learning Model, *Journal on Mathematics Education*, 2017, Vol.8, No.1, pp.85-94.
- Tri Utami, C. T. & Helmi, A. F. (2017). Self-belief dan resiliensi: Sebuah tinjauan meta-analisis. *Buletin Psikologi*, 25(1), 54-65.
- Tridinanti, G. (2018). The Correlation between Speaking Anxiety, self-belief, and Speaking Achievement of Undergraduate EFL Students of Private University in Palembang. *International Journal of Education and Literacy Studies*, v6 n4 p35-39.
- Warsito, H. (2019). Hubungan Antara Self-belief dengan Penyesuaian Akademik dan Prestasi Akademik (Studi Pada Mahasiswa FIP Universitas Negeri Surabaya). *Jurnal Ilmiah Ilmu Pendidikan*, 9, 1st ser., 29-47.
- Yaniawati, p. Kariadinata, R. Mutiara Sari, N. Pramiarsih, E. E. Mariani, M. (2020). Integration of e-Learning for Mathematics on Resource- Based Learning: Increasing Mathematical Creative Thinking and Self- self-belief. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, , Vol.15, No.06, pp. 60–78.
- Yendork, J. S., & Somhlaba, N. Z. (2020). Do Social Support, Self-belief and Resilience Influence the Experience of Stress in Ghanaian Orphans? An Exploratory Study. *Child Care in Practice*, 21(2), 140- 159. doi:10.1080/13575279.2014.985286

